

Світлана КРИВОВА,
ORCID 0000-0002-2700-8649
завідувачка сектору наукової обробки
літератури, ДВНЗ “Ужгородський
національний університет”

ТЕМАТИЧНИЙ ПОШУК ЗА КЛАСИФІКАЦІЄЮ УДК

УДК 027.7(477.87-25):025.4.05

У тезах розглядається діалог між користувачем та електронним каталогом бібліотеки. Аналізується та вивчається роль і функції систематизатора як основного спеціаліста в системі інтелектуального пошуку. Також розглядаються засоби тематичного підбору документів в електронному каталозі за допомогою класифікаційної системи УДК.

Ключові слова: *універсальна десяткова класифікація, бібліографічний опис, тематичний пошук, електронний каталог, змістовний пошук, якість обслуговування користувачів.*

Інформаційний масив без певної систематизації являє собою масу різноманітних документів. Кожний документ окремо являє цінність, але в загальному масиві губиться та його не бачить користувач.

Одне з головних завдань сучасної бібліотеки – надання тематичного доступу до інформаційного ресурсу, тобто забезпечення способу, що допомагає ідентифікувати, локалізувати й використовувати відомості, котрі відповідають навчальним, професійним та особистим потребам користувачів [1, 6]. Бібліотека має надавати необхідні засоби пошуку документів за змістом, результатом якого є отримання переліку бібліографічних записів певної тематики. Для організації пошуку за означеною темою чи галуззю бібліографічні записи документів мають містити тематично орієнтовані дані, завдяки яким користувач зможе

виокремити певні дисципліни чи предметні галузі в масиві сучасних публікацій, застосувати контрольовані терміни для тематичного пошуку, а також визначити тематично близькі твори, дістати додаткову інформацію.

Проблеми тематичного доступу за бібліотечними класифікаціями досліджували вітчизняні та зарубіжні фахівці, зокрема співробітники Національної бібліотеки України ім. І.В. Вернадського – спеціалісти відділу інформаційно-комунікаційних технологій, наукові співробітники І.В. Лобузін, Л.В. Коновал, І. Перенесієнко, С.В. Галицька, головний редактор таблиць ББК Е.Р. Сукіасян та багато інших.

Існує термін “пошуковий образ запиту”. Для отримання необхідної інформації він передбачає збіг пошукового запиту з пошуком, який формується спеціалістами-систематизаторами. Важливо й те, що класифікаційний індекс можна використовувати як пошуковий елемент у всіх видах пошуку (простому, розширеному, за каталогами чи бібліотечною ієрархією). З бібліографічного запису складно автоматично сформулювати перелік документів за індексом документа або тематичної групи, але для продовження тематичного пошуку зазначені індекси можна застосовувати як пошукові елементи [3].

Головне завдання наукової бібліотеки – надання тематичного доступу до інформаційного масиву, використовуючи різні допоміжні способи, які будуть відповідати навчальним, науковим та особистим потребам користувачів [1, с. 6]. Основну функцію при тематичному пошуку за допомогою електронного каталогу (далі – ЕК) виконує класифікація документів, тобто індекси універсальної десятикової класифікації (далі – УДК).

Наукові бібліотеки проводять щоденну роботу з систематизації документів, створюють активні умови доступу, тобто підтримують в актуальному стані найважливіші інструменти, що забезпечують упорядкування та взаємоузгодженість даних [2, с. 14].

ЕК Наукової бібліотеки УжНУ нараховує понад 1 000 000 електронних записів на книжковий фонд, періодичні видання, електронні ресурси: тобто книги, журнали, газети, диски, статті з журналів, газет, збірників статей та інше – все, що знаходиться у фондах Наукової бібліотеки. ЕК включає бібліографічний опис українською, російською,

угорською, словацькою, англійською, німецькою та іншими мовами країн світу. Слід враховувати, що наявність книг, відображених в ЕК, не завжди можна встановити в картковому каталозі.

Основні елементи бібліографічного опису встановлено програмою “УФД /Бібліотека”. Це перелік пошукових індексів та характеристика документа: автор, назва документа, дата видання, видавництво, обсяг, ISSN, ISBN та інше.

Наукова бібліотека УжНУ для ідентифікації (класифікації) нових надходжень та ретрофонду використовує таблиці УДК 2017 року видання та таблиці бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК) (до 2017 року). При формуванні ЕК інформація про книжковий фонд створюється за певними правилами: правила внесення регламентуються “ДСТУ 2395-2000 (ГОСТ 30671-99) (ISO 5963:1985) Державний стандарт України. Інформація та документація. Обстеження документа, встановлення його предмета та відбір термінів індексування. Загальна методика” та форматом “УФД/Бібліотека” – програмною системою комплексної автоматизації бібліотеки (АБІС). Це значить, що пошук в ЕК значно відрізняється від пошуку в Інтернеті.

При виконанні того чи іншого запиту користувачу треба чітко визначити, якого роду йому потрібна інформація. Також слід зауважити, що для використання тематичного пошуку за класифікацією УДК або іншої класифікації, необхідно мати певні навички користування бібліотечною ієрархією, орієнтуватися в її структуруванні, або точно знати індекси [4]. Бажано використовувати обмеження та уточнення: вид документа, тип літератури, рік видання або період, мова документа.

Спробуємо розглянути окремі приклади тематичного пошуку. При виконанні пошукового запиту “Історія педагогіки Закарпаття” можна скористатися індексом УДК в параметрах програми “УФД/Бібліотека”: 37. Педагогіка. Далі – уточнюючий запит: країна, або область (477.87) – Закарпаття та (091) – історичний аспект. Заповнюючи запит треба обов’язково вказати вид документа. В розширений пошук вводимо обраний індекс: УДК 37(091)(477.87) і отримуємо 14 записів. Користувач може моделювати пошук, змінювати параметри пошуку в залежності від потреб наукової роботи.

Розглянемо ще один приклад: тематичний пошук наукової літератури з політології – “Політичні партії Закарпаття”. Скориставшись кла-

сифікатором УДК, в ЕК знаходимо розділ 32. Політологія, далі 329. Політичні партії, область (477.87) – Закарпатська область, мова українська. Всі параметри вводимо в розширений пошук. Отримуємо 49 записів.

У процесі тематичного пошуку за класифікаторами УДК логічно використовувати ключові слова. Це дає змогу розширити пошук, оскільки ключове слово відображає інформацію у різних сферах наукових досліджень.

Приведемо приклад тематичного запиту за ключовим словом “гендер”. У розширений пошук вводимо ключове слово, далі – вид документа, тип літератури, мова. Отримуємо 79 позицій, з них : 9 наукових праць, 2 підручника, 48 авторефератів та статей. За ключовим словом “гендер” інформація з тематичного запиту відображена за наступними індексами УДК: 316.47 – Соціологія, 343.33 – Кримінальне право, 37.047 – Педагогіка, 32-055 – Політологія та ін., тим самим звертаючи увагу користувача на суміжні галузі знань. Розширюючи або уточнюючи запит, користувач може обрати необхідну інформацію. Треба зауважити, що всі приклади тематичного пошуку виконані в ЕК Наукової бібліотеки УжНУ.

Якість пошукового запиту загалом залежить від компетенції, обізнаності та професійних навиків спеціалістів. У програмі “УФД/Бібліотека” УДК є одним із параметрів, який підлягає змінам та доповненням, згідно вимогам Консорціуму УДК та появою нових напрямків у науці та техніці, тобто створенню нових рубрик. Вони вносяться систематизаторами.

Зв’язок УДК з електронним каталогом надає повний, бажано точний тематичний пошук, а також зручність, можливість використовувати класифікаційні індекси як сукупність символів, які відображають зміст документа, що припускає використовувати всі фрагменти індексу як незалежні пошукові елементи.

Існують і недоліки тематичного пошуку за індексами класифікацій. Деякі питання змістовного (тематичного) пошуку в ЕК ще залишаються не вирішеними. Суттєво обмежені права і можливості користувача, пов’язані з ЕК. Для вирішення цієї проблеми необхідна взаємодія між розробниками систем, каталогізаторами та бібліографами, користувачами ЕК.

Практика роботи бібліотек свідчить, що тематичний пошук в ЕК за індексами УДК є недооціненим [5]. Це безпосередньо пов’язано з використанням Інтернет як джерела інформації, де класифікаційні індекси не використовуються взагалі.

Джерела та література:

1. Руководство по обеспечению тематического доступа в национальной библиографии ; Междунар. федерация библиотечных ассоциаций и учреждений (ИФЛА), Рос. нац. б-ка. Санкт-Петербург, 2017. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/series/45-ru.pdf>. (дата звернення : 12.09.21).
2. Лобузін К. В., Галицька С. В., Орешина Н. В. Удосконалення рубрикатора наукової бібліотеки як лінгвістичної основи пошукової інформаційно-комунікативної системи. *Наукові праці НБУВ*. 2016. Вип. 44. С. 448–460.
3. Галицька С. В. Тематичний пошук у каталогах національних бібліотек: досвід країн Балтії. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 5. С. 14–20. URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlihttps://ntb.gpntb.ru/jour/article/view/550/0b/item/er-0003960quality user service>
4. Лобузін К. Бібліотечні класифікації в сучасних інформаційних сервісах. Київ, 2010. 132 с.
5. Сукиасян Э.Р. Электронные каталоги. *Бібліотека*. 2003. № 2. С. 38–41 ; URL: http://www.library.ru/1/kb/articles/article.php?a_uid=41 (11.03.11)./0/lib.urfu.ru/mod

THEME SEARCH BY CLASSIFICATION OF UDC

S. Kryvova

ORCID 0000-0002-2700-8649

Head of the Department Scientific Library
of Uzhghorod National University

The theses consider the dialogue between users and the electronic catalog. Analyzes the role and functions of the systematization methods of thematic search are considered.

Key words: *Classification of UDC, bibliographic description, thematic search, informative search, electronic catalog., quality service of the ridership.*